

YASAL KORUMA VE GÜVENCE SİSTEMLERİ AÇISINDAN ŞİDDETİN HUKUKSAL ÇERÇEVESİ

(LEGAL PROTECTION AND ASSURANCE SYSTEM OF VIOLENCE IN TERMS OF
THE LEGAL FRAMEWORK)

Prof. Dr. Muharrem KILIÇ*

ÖZET

Şiddetin hukuksal çerçevesinin ele alındığı bu çalışmada; şiddeti önlemenin tarihsel gelişimi, Türk Hukukunda şiddeti önlemeye yönelik yapılan çalışmalar ve bu yönde mevzuatta yer alan normlar incelenmiştir. Bu kapsamda Anayasa başta olmak üzere, Türk Ceza Kanunu, Medeni Kanun, Borçlar Kanunu, Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun, İş Kanunu gibi temel yasalar incelenerek bu yasalarda yer alan düzenlemelere ilişkin bilgiler verilmiştir. Şiddet mağdurlarına yönelik koruma tedbirleri, şiddet faillerine uygulanacak tedbirler ve bu tedbirlere karar verecek merciler çalışma kapsamında incelenen hususları oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Şiddet, yasal koruma, güvence sistemi,

ABSTRACT

In this study, violence discussed in it's legal framework;, the historical development of violence prevention, works for violence prevention in Turkish Legal System and legal norms have been investigated. In this context, the Constitution and especially the basic Codes/Acts such as Turkish Criminal Law, Turkish Civil Law, Law of Obligations, the Family Protection and Violence Against Women Prevention Act and the Labour Act have been examined. Protection measures for victims of violence, the perpetrators of violence and the measures to be applied to the authorities to decide these measures constitute the issues analyzed in this article.

Keywords: Violence, legal protection, assurance system

^H Hakem denetiminden geçmiştir.

* Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, muharremkiloc@akdeniz.edu.tr

I. Giriş

Şiddet, öncelikle psikolojik, sosyolojik ve sosyo-psikolojik açıdan kontrol edilmesi icap eden davranışsal bir sapma olarak nitelendirilebilir. Şiddet, tarihsel süreklilik içerisinde toplumsal yapıda içkin olan kültürel kodlar, alışkanlıklar, inançlar ve kabullerin yarattığı davranış biçimlerinin türettiği bir patoloji olarak değerlendirilebilir. Sosyolojik, psikolojik, ekonomik, kültürel, dinsel, geleneksel, tarihsel, kişisel, sınıfsal vb. birden çok değişkenin ve bağlamsal saikin belirleyici olduğu bu davranışsal sapma, sağaltımı gerekli bir duruma işaret etmektedir.

Konumuzu teşkil eden hukuksal bağlam ise bu davranışsal sapmanın/şiddetin zecri tedbirler/müeyyideler ile önlenmesine yönelik araçsal vasatı ya da koruma/güvence sistemi yaratma amacına yöneliktir. Söz konusu hukuksal bağlam, düzen işlevi açısından bu beşeri davranış biçimini (davranışsal sapmayı) normatif bir denetim altına almayı deyimlemektedir. Zira hukukun toplumsal yapıyı düzen altına alan normatif işlevi, fiziksel güç ya da başkaca formlarda otoritenin bir başkasına zarar verme amacıyla tahakküm kurmasını (yani tüm olası formları şiddeti) önlemeyi amaçlamaktadır.

Şiddet, ‘Dünya Sağlık Örgütü’ tarafından “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” durumu olarak tanımlanmaktadır.¹ 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun²’un tanımlar başlıklı ikinci maddesinde ise şiddet; “Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Şiddet, göstermiş olduğu yaygınlık nedeni ile hem toplumsal, hem de şiddetin uygulanması ile

¹ <http://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/index.html>.01.11.2012.

Öğretide bireysel şiddet, failin diğer bir kişinin fiziki ve manevi bütünlüğüne zarar verme amacına yönelik olan duygusal dışa vurma fiilleri şeklinde tanımlanmaktadır. Bu fiil bazen gruplardan da kaynaklanabilir. Şiddet, bazen belirli bir amaca yönelik bir vasıtayken bazen de failerin bireysel doyum sağlaması dışında bir özellik taşımayan fiillerden oluşmaktadır. Bu da şiddet fiillerinin aniden oluşabileceği gibi, bir hazırlık sonucu da ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Bkz., Yücel, Mustafa Tören, Türk Ceza Siyaseti ve Kriminolojisi, Ankara (tarihsiz), s. 21.

² <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120320-16.htm>

ortaya çıkan mağduriyet bağlamında bireysel boyutu olan bir husustur.³ Farklı tarihsel dönemlerde ve farklı toplumlarda birden çok formda varlık bulan şiddet fiillerini önlemeye dönük bir takım ulusal nitelikli hukuksal düzenlemeler söz konusudur. Ancak uluslararası nitelikli bir takım hukuksal düzenlemelerin evrensel anlamda şiddet eylemine karşı ortak hukuksal aklın önleyici refleksini yansıttığını ifade edebiliriz. Bu çalışmamızda daha çok Türk hukuk sistemimizde her ne türden olursa olsun şiddeti önlemeye dönük düzenlemelerin bir kataloğu çıkarılacaktır. Ancak görüleceği üzere, şiddete karşı öngörülen yasal koruma düzeni ya da güvence sisteminin öznesinin ağırlıklı biçimde kadın ve çocuk olduğu müşahade edilmektedir. Zira fiziksel güç veya üstünlüğün zayıf olan üzerinde mütehakkim olmasını ifade eden bu suç fiilinin potansiyel mağduru doğallıkla fiziksel açıdan daha zayıf ve korumasız kişilere yönelmesi sonucunu doğurmaktadır. Sonuç olarak şiddet konusunun başat mağdur öznesinin kadın olmasından ötürü, şiddet konusu ‘kadına yönelik şiddet’ meselesini doğrudan ilzam etmektedir.

II. Şiddete Karşı Güvence Sisteminin Tarihçesi

İnsanlık tarihinde kimi zaman din, ahlak, örf-adet kimi zaman da hukuk, düzen kurucu işlevi doğrultusunda birbiri ile çatışan hakları bir harmoniye dönüştürmüştür. Bu çatışmayı, birikimsel bir hukuksal akıl ile düzen altına alma düşüncesinin temelinde devlet fikri yer almaktadır. Devlet, kişiler arasındaki ilişkilerin şiddete varacak bir çatışmaya yol açmasını önlemek ve tarafların nizaya yol açan çatışık yararlarını yaptırma dayalı bir düzen altına almak işlevini üstlenmiştir. Bu noktada, çatışmanın çekişmeye (niza) ve haksız güç kullanımı ya da şiddete yol açmasına karşı merkezileşmiş yaptırımsal otoriteyi ifade eden devlet aygıtı var olmuştur. Devlet, bir anlamda birincil düzeyde kişiler arasındaki toplumsal ilişkiler ağını normatif bir düzlemde düzen altına almanın örgütsel merkezi aracıdır. Bu yönüyle, bazı kuramcılar tarafından söz konusu çatışma alanının haksız ve keyfi güç kullanımına yani şiddete yol açmasının önündeki bariyer, hukukun sistemik uygulayıcı aklı olarak kabul edilen devlet olarak kabul edilmiştir. Bu bir anlamda şiddete karşı güvencenin başlangıcı model olarak devletin varlığı ile eş bir tarihselliğe denk kabul edilmiştir.

Bu meyanda kaos halinde yaşayan insan topluluklarının bireysel güvenliklerini sağlamak için bireysel özgürlüklerinin bir kısmını daha üst bir erke devrettiklerini öngören kuramsal yaklaşıma işaret edilebilir. Bu noktada başlangıçta kaotik bir toplumsallığın varlığını öne süren

³ Sokullu-Akıncı, Fusun, “Şiddetin Normalleştirilmesi Süreci ve Aile İçi Şiddet”, 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, cilt II, İstanbul 2012, s. 885.

Thomas Hobbes'un yaklaşımı doğrultusunda çatışma ve şiddet devlet erki altında hukuksal güvence imkanına kavuşur.⁴ Ancak bireysel güvenlik için devletin ortaya çıkışı şiddeti önlemiş değildir. Aksine devletin ortaya çıkışı ile şiddet metamorfoza uğramış ve devlet eliyle uygulanan şiddet gibi bir kavramla bizi karşı karşıya getirmiştir. Bireysel güvenlik adına özgürlüklerin teslim edildiği erklerin de şiddeti kendince yorumlamaları ve eylemlerine konu etmeleri durumu söz konusu olabilmektedir.

Farklı boyut ve biçimleri ile tezahür eden şiddetin yöneldiği kişilerin ortak niteliği, güç/otorite karşısında görece çaresizlik ile maluliyetleridir. Keyfi ve hukuk dışı bu otorite karşısındaki söz konusu çaresizliğin teminatı, modern dönemlerde kuşkusuz hukuksal bir koruma ve güvence sistemi ile sağlanması olmuştur. Modern dönemde şiddet, daha sofistike biçimler olarak farklı şiddet özneleri ve süjeleri yaratmıştır. Bir anlamda modernleşme ile birlikte toplumsal yaşamın çeşitlenen bireyselleşme ve sosyalleşme alanları, şiddet kültürünün gittikçe yaygınlaşan bir ivme kazanmasına yol açmıştır. Böylece modern hukuk ve devlet sistemlerinin öngördüğü normatif uygulamalar ve kurumsal mekanizmalar, geleneksel yaşamdan modern yaşam biçimine doğru seyreden akış içerisinde çeşitlenerek ortaya çıkan şiddet alanlarını kontrol etmeyi amaçlamaktadır.⁵

Bu çerçevede doğallıkla yaygın şiddet kültürünün birincil süjesi, modernleşme ile birlikte toplumsal yaşamın her alanında daha görünür olan kadın olmuştur. Cinsiyet temelinde erkek karşısında kadının görece fizyolojik güçsüzlüğü, kökeninde ne olursa olsun patolojik bir ruh halinin tezahürü olarak erkeğin güç gösterisi biçiminde ortaya çıkmaktadır. Güce dayalı otoriteryenliğin patolojik bir davranışa dönüşümü olan şiddetin öznesi ve süjesi, devlet aygıtından başlamak üzere, bireyin öteki üzerindeki dominasyonuna kadar uzanır. Ancak daha çok, modern dönemde kadına yönelik şiddetin yaygın görünümü, hem ulusal ve hem de uluslararası düzeyde bir hukuksal koruma ve güvence sistemini inşa etmiştir.

III. Kadına Yönelik Şiddet: Hukuksal Koruma ve Güvence Sistemi

Kadına yönelik şiddet fiziksel, sözel, cinsel, ekonomik ve psikolojik olmak üzere bir çok biçimde tezahür etmektedir. Ayrıca kamusal alanda ya da özel yaşamda olup olmadığına bakılmaksızın, bu biçimde ortaya çıkacak eylemlerle tehdit etmek ya da özgürlüğün cebri ya da

⁴ Hobbes, Thomas, Leviathan, (çev. Semih Lim), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008, s. 127.

⁵ Şiddet suçlarının gelişimi ve durumu konusunda bilgi için bkz., Demirbaş, Timur, Kriminoloji, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 271-272.

keyfi sınırlanması da bunlara dahil edilebilir.⁶ Ülkemizde çeşitlenen biçimleriyle kadına yönelik şiddetin uygulandığı yapılan araştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır. Örneğin bu konuda yapılan bir araştırmaya göre kocası tarafından en az bir kere fiziksel şiddete (dayak, itekleme, tokat gibi) maruz kalan kadınların oranı, % 34'tür.⁷

Kadın ve erkeğin eğitim durumuyla kadına uygulanan fiziksel şiddet arasındaki bağ da bu araştırmada açık bir biçimde ortaya konulmuştur. Eğitim düzeyi arttıkça fiziksel şiddet gören kadınların oranı azalmaktadır. Buna göre okuma yazma bilmeyen kadınlar arasında en az bir kez fiziksel şiddete maruz kalanların oranı % 43 iken, bu oran yükseköğrenim görmüşler arasında % 12'dir. Ancak yükseköğrenim görmüş kadınların utandıkları için maruz kaldığı fiziksel şiddeti gizleme eğilimi de göz önünde bulundurulmalıdır. Yine okuryazar olmayan kocalar tarafından en az bir kez fiziksel şiddet uygulama oranı % 50 iken, eğitim düzeyi yükseköğretim seviyesinde olanlarda bu oran % 18'dir.⁸

Benzer biçimde ailelerin gelir düzeyi arttıkça kadına uygulanan şiddet oranı da azalmaktadır. Örneğin daha düşük gelir seviyesine sahip ailelerde kadına yönelik en az bir kez fiziksel şiddet uygulama oranı % 43 iken, daha yüksek düzeyde gelire sahip ailelerde bu oran % 23'e düşebilmektedir. Ancak bu durumda da yüksek gelire sahip kadınların görmüş olduğu şiddeti gizleme eğilimi söz konusu olabilmektedir.⁹ Diğer bir sonuç ise eşler arasındaki kadın lehine olan bir statünün kadına yönelik şiddeti arttırmasıdır. Örneğin ailenin toplam gelirine eşlerinden daha çok katkıda bulunan kadınların % 63'ünün eşlerinden en az bir kere fiziksel şiddet gördüğü saptanmıştır. Bu araştırmada ayrıca fiziksel şiddete en çok şehirlerde maruz kalındığı, ilçelerde bu oranın en az olduğu,

⁶ Yıldız, İlhan, Violence Against Women in Turkey: Beliefs and Traditions, (<http://www.iclrs.org/content/blurp/files/Yildiz%20presentation.pdf>, 02.11.2012)

Aile içi şiddet ve eşe karşı şiddet konusunda bkz., Demirbaş, Timur, Kriminoloji, s. 277-278; 279-281. Kadına karşı şiddet konusunda bkz., İçli, Tülin Gülşen, Kriminoloji, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2007, s. 381-400. Suç mağduru olarak kadın konusunda bkz., Dönmezer, Sulhi, Kriminoloji, 8. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 1994, s. 129-133. TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, Kadına ve Aile Bireylerine Yönelik Şiddet İnceleme Raporu, 24. Dönem, 2. Yasama Yılı, 2011.

http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/29_05_2012.pdf

⁷ Altınay Ayşe; Arat, Yeşim, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, İstanbul 2008, s. 78.

⁸ Altınay, Arat, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, s. 82; "Dünya genelinde 10 kadından 6'sı yaşamlarında eşleri veya birlikte yaşadıkları erkekler tarafından uygulanan şiddete mağdur olmaktadır", Sokullu-Akıncı, "Şiddetin Normalleştirilmesi Süreci ve Aile İçi Şiddet", s. 885.

⁹ Altınay, Arat, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, s. 84.

köylerde uygulanan şiddetin ise ilçelere göre daha fazla ancak şehirlere göre daha az olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.¹⁰

Farklı biçimlerde birçok fiille işlenebilen kadına yönelik şiddetin sosyal yaşamdan kaynaklanan çeşitli nedenleri bulunmaktadır.¹¹ Yapılan araştırmalarda kadınların ekonomik olarak erkeklere bağımlılığı, erkegegen bakış açısı, kadınların yeterli düzeyde eğitim imkanlarından faydalandırılmaması, erkeğe kadının üstünde değer veren moral yapı, aşırı alkol ve uyuşturucu kullanımı kadına yönelik şiddetin nedenleri olarak sayılmaktadır.¹² Çocukluğunda görsel ya da işitsel olarak aile içi şiddete tanık olmuş ya da şiddete maruz kalmış bireylerin de ileride, aile içinde kadına yönelik şiddet uygulamaya yatkın oldukları gözlemlenmiştir.¹³

Toplumsal yaşamın her alanında söz konusu olabilen kadına yönelik şiddet, en yoğun biçimde aile içinde görülmektedir.¹⁴ Kadına yönelik şiddetle mücadele eden kadın örgütlerinin büyük çoğunluğu kadınların en güvensiz oldukları yerin 'evleri' olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁵ Aile içi şiddette kadın kendi eşi, babası, kardeşi ya da bir akrabası -veya eşinin akrabaları- tarafından şiddetin değişik türlerine maruz bırakılmaktadır. Bu durumda şiddet kadının bir tanıdığı ya da yakını tarafından uygulanmakta, dolayısıyla aile içi şiddet toplumlarda ailevi bir mesele olarak görülerek genellikle gizli kalmaktadır. Bu da aile içi şiddetin önlenemesine ve sorumluların cezalandırılmamasına neden olabilmektedir. Aile içi şiddet, algılanması ve tanımlanması her zaman toplumun ve bireylerin kültürel değerleri üzerine biçimlenmektedir. Bu nedenle şiddet kullanımı, toplumun benimsediği ve meşru gördüğü bir amaç için gündeme geldiğinde o davranışın şiddet olarak algılanmaması mümkün olmakta ve şiddet aile içinde olağanlaşıp, sıradanlaşabilmektedir.

Bütün dünyada yaygın bir olgu olan kadına yönelik şiddet, kadının toplumdaki edilgen statusüne bağlı olarak ortaya çıkmakta ve cinsiyete

¹⁰ Altınay, Arat, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, s. 85.

¹¹ Şiddet mağduru olma riski her birey bakımından eşit değildir. Özellikle suç mağduru olma riskini ölçmeye yönelik araştırmalar, mağdurların sahip oldukları özelliklerin suçun işlenmesine önemli bir katkısı olduğunu ortaya koymaktadır. Detaylı bilgi için bkz., Sokullu-Akıncı, Füsün, Viktimoloji (Mağdur Bilim), Beta Yayınları, İstanbul 2008, s. 142 vd.

¹² <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>. 02.11.2012.

¹³ <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest6e.pdf>. 02.11.2012.

¹⁴ Dünya Sağlık Örgütü hazırladığı bir rapor kadınların en çok şiddete uğradığı mekanın aile olduğunu göstermiştir. <http://research.sabanciuniv.edu/7029/.28.10.2011>.

¹⁵ Altınay, Arat, Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet, s. 16.

dayalı şiddet olarak isimlendirilmektedir.¹⁶ Kadına yönelik şiddet toplumsal yaşamda kadın ve erkeğe biçilen rollerden ve erkek egemen toplum yapısından kaynaklanmaktadır. Kadının toplumsal yapıdaki yeri erkeğe göre belirlenmekte ve tanımlanmakta; kadın toplumsal hayatta çocukluğundan itibaren sosyalleşme süreci ile kazanmış olduğu rollere uygun davranma yükümlülüğü altına girmektedir. Toplumsal rollerine aykırı davranışları sonucunda ise kadın sıklıkla şiddete maruz kalabilmektedir.¹⁷ Psikolojik bir tahlil ile esasında bunun erkeğin geçmişinde kendine yönelttiği bir şiddet olarak nitelendirilebilir. Zira her hazzın eski bir acıyı kendi içinde barındırdığı düşünülebilir. Burada şiddet uygulayan erkeğin geçmişindeki acı, ona dayanabilmiş olmanın gururu biçiminde, doğrudan doğruya, dönüştürülmemiş bir kalıp olarak haz görünümü altında şiddet eylemi olarak kendini gösterir.¹⁸

Şiddet kültürel ortamda kendisine yer bulmakta, kadınlar tarafından kanıksanan, doğal bir olgu haline gelmektedir. Böylece şiddet –ve kadına yönelik olanı- insanın doğayı dönüştürerek yarattığı kültürün içinde gelişmekte ve sürekli bir biçimde farklı formlarda yeniden kendisini üretmektedir.¹⁹ Şiddet, çağdaş kültürün yapıtaşlarıyla öyle sıkı bir biçimde karışmıştır ki; bunları kaynaştıkları yapı içerisinde farkına varmak ve toplumsal yapıdan çıkarmak oldukça güçtür. Toplum kendisinde içkin olan şiddeti görece her yönüyle kanıksamış ve hatta onu biçimlendirmiştir.²⁰ Kültürel bir olgu olarak şiddet hemen hemen bütün toplumlarda öğrenilme ile aktarılmakta ve böylece süreklilik kazanmaktadır. Şiddetin bir türü olarak kadına yönelik şiddet ise kadının, toplumsal yaşamda sahip olduğu eşitsizlikçi ve ikinci planda kalan statüsünün bir sonucudur. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi hukuki kurallar koymaktan öte, kadının sahip olduğu eşitsizlikçi toplumsal statünün değiştirilmesi ile mümkün olabileceği söylenebilir. Bir başka deyişle, şiddet içeren ve şiddetle kaynaşmış kültürel yapının değiştirilmesi zorunluluk arz etmektedir. Bu değişim işe ancak uzun vadede uygulanacak eğitim süreciyle gerçekleştirilebilir.²¹

¹⁶ Işıқтаç, Yasemin, “Kadın Mağduriyeti Mağdur Olarak Kadının Hukuksal Konumu”, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arkivi, sy. 15, İstanbul 2006, s. 78.

¹⁷ <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/144/1019.pdf>.30.10.2011.

¹⁸ Adorno, Theodor, *Minima Moralia*, (çev. Orhan Koçak; Ahmet Doğan), Metis Yayınları, İstanbul 2009, s. 50.

¹⁹ Büker, Seçil; Kıran Ayşe, *Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet*, Alan Yayınları, İstanbul 1999, s. 17.

²⁰ Büker; Kıran, *Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet*, s. 29.

²¹ Işıқтаç, Yasemin, “Kadın Mağduriyeti Mağdur Olarak Kadının Hukuksal Konumu”, s. 80.

Feminist tarihçiler, kadınların öznelliğini ortaya çıkarma çabası içinde oldukları için, aynı zamanda her egemen eril kültür içinde bir dışıl kültürün varlığını hesaba katarak araştırmakta ve böylece kadınların salt kurban konumunda olmadıklarını, tarihsel özneler olarak tarihin yapımına etkin olarak katıldıklarını belgelemektedirler.²² Ancak şiddetin toplumsal alandaki araçları bu çabayı adeta yok etmek istemektedir. İktidardan, zor ve kuvvetten farklı olarak şiddet, daima araçlara gereksinim duyar.²³ Medya bu bağlamda şiddetin araçsallaştırılmasına zemin hazırlamaktadır.

Şiddetin toplumsal yapıda yayılmasını ve kendini yenileyerek kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bu medyatik araçlardan birisi de televizyon, daha özelden ise reklamlardır. Bunlardan televizyon yerleşik düzeni, şiddet olaylarını, toplumsal güç gösterimini korumak ve meşurlaştırmak için en ucuz ve basit araçtır. Televizyon, şiddet olgusunu çok sık ve değişik biçimlerde gösterdiğinde bu olgu kanıksanır ve hatta ayırmsanabilme özelliğini kaybeder. Bu şekilde estetik kaygılarla yumuşatılmış ve güzelleştirilmiş reklamlarda ayırmsanması zor olan şiddet toplumsal yaşama kolaylıkla girmiştir. Reklamlarda bu şekilde sunulan şiddet doğal ve estetik sunumlarından ötürü daha zararsız gibi görülebilmektedir. Bu yüzden şiddet, gizli ve kolay bir biçimde yaşantımıza girerek yaygınlaşmış ve kanıksanmış bir durum haline dönüşebilir.²⁴

Kadına yönelik şiddetin ailevi bir mesele olarak görülmeyip, sosyal bir problem olarak ele alınması ve gerektiğinde aile içine de müdahale edilebilmesi temel bir gerekliliktir.²⁵ Ancak kadına yönelik şiddeti önlemenin en etkin yolu kültürel bir olgu olan kadına yönelik şiddetin toplumsal yapıda var olmasının ve sürdürülmesinin önüne geçmektir. Bunun için özellikle şiddet olgusu kanıksanarak hayatımızın olağan ve sıradan bir parçası haline getirilmemelidir. Şiddeti önleme konusunda toplumda farkındalık ve duyarlılık oluşturulmalıdır. Örneğin namus, ahlak ya da terbiye gibi nedenlerle kadına yönelik şiddet uygulanmasını haklı gören bir toplumda, kadına yönelik şiddetin önlenmesi mümkün değildir. Bu amaçla hiçbir şekilde olumlanamayacak şiddet biçimleri katalogunu mümkün olduğunca geniş tutmak yerinde bir tutum olacaktır.²⁶

²² Berktaş, Fatmağül, “Kadın Tarihi: Bir Gelecek İçin Geçmişini Geri Almak”, Cogito, sy. 29, Güz 2001, s. 281.

²³ Arendt, Hannah, Şiddet Üzerine, (çev. Bülent Peker), İstanbul 2011, s. 10.

²⁴ Büker; Kıran, Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet, s. 30-31.

²⁵ <http://www.istanbulbarosu.org.tr/Yayinlar/BaroKitaplari/khsn20102.pdf>.28.10.2011.

²⁶ <http://www.ailecisisiddet.net/egitim/set/KY AIS-Ilgili-Ulusal-ve-Uluslararası-Yasal-Düzenlemeler.pdf>.06.11.2011.

IV. İç Hukukumuzda Şiddeti Önlemeye Yönelik Yasal Düzenlemeler

A. Anayasal Düzenlemeler

1982 Anayasası'nın çeşitli hükümleri kadınlara yönelik şiddetle mücadelenin Anayasal dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu hükümlerden ilki “*kanun önünde eşitliği*” düzenleyen Anayasa'nın 10'uncu maddesi olarak belirlenebilir. Kanun önünde eşitlik devletin dil, ırk, cinsiyet, din, mezhep, sınıf vs. hiçbir ayırım gözetmeden hukuk önünde herkese eşit davranmasını gerektirir. Devletin bu durumda pasif bir tutumla herkese aynı mesafede kalması yeterli olup, olumlu bir davranışta bulunması gerekmez. Ancak aynı maddenin ikinci fıkrası devlete kadın-erkek eşitliğini sağlamada gerektiğinde olumlu davranışta bulunma yetki ve görevi de yüklemektedir. Bu amaçla devletin kadın-erkek arasındaki eşitliği sağlamak amacıyla örneğin ‘pozitif ayrımcılık’ uygulaması, bu madde kapsamında söz konusu olabilecektir. Kanun önünde eşitlik kadına yönelik şiddetle doğrudan ilgili olmasa da, kadına yönelik şiddetin temelinde cinsiyet eşitsizliğinin olduğu düşüncesi karşısında, Anayasa'nın kanun önünde eşitliği sağlayan ve gerektiğinde devletin olumlu edimler uygulanmasına imkan veren 10'uncu maddesinin ikinci fıkrasının kadına yönelik şiddetle ilgili olduğu söylenebilir.

Anayasa'nın 12'nci maddesi,²⁷ kadınların insan onuruna sahip olmalarından ötürü sahip oldukları ve her koşulda mutlak olan temel haklarını fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet görmeden kullanabilmeleri anlamına gelmektedir. Yine Anayasa'nın 17/3. fıkrası²⁸ herkesin olduğu gibi kadınların da işkence, eziyet veya onur kırıcı bir ceza ya da muameleye tabi tutulamamasını; öngören bir hükümdür. Anayasa'nın 19/1. fıkrası ile de kadınların şiddetin hiçbir türüne maruz kalmadan güvenlik ve özgürlük içinde yaşayabilmeleri güvence altına alınmıştır.²⁹

Ayrıca Anayasa'nın “...*kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.*”

²⁷ T.C. Anayasası madde 12. Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.

²⁸ T.C. Anayasası madde 17/3. Meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili mercinin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışındadır.

²⁹ T.C. Anayasası madde 19/1. Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

şeklinde devletin temel amaç ve görevlerini belirleyen 5'inci maddesi, kadınların temel hak ve özgürlüklerini kullanmasına engel olan şiddeti sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleri gereğince kaldırma görevini devlete yüklemektedir.

Anayasa'nın 41'inci maddesinde yer alan “*Ailenin korunması ve çocuk hakları*” başlıklı hüküm de kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve mağdur kadının korunmasıyla doğrudan ilgilidir. Bu madde Anayasa'nın sosyal hak ve özgürlükler bölümünde düzenlenerek devlete olumlu davranışlarda bulunma şeklinde ödevler yüklemektedir. Anayasa'nın 41'inci maddesine göre devlet toplumun temeli olan aileyi ve ailenin bir üyesi olarak kadını korumakla yükümlüdür. Dolayısıyla devlet aile içinde gerek anayı gerekse çocuğu her türlü şiddete karşı korunmak ve gerekli önlemlerin almak zorundadır. 6284 sayılı ‘*Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun*’un, Anayasa'nın 41'nci maddesini hayata geçirmeyi amaçladığı söylenebilir. Yine devlet bu maddede belirtilen görevlerini yerine getirmek amacıyla şiddet görmüş kadınların yerleştirilebileceği sığınma evleri kurmalı, küçük çocukların ise çeşitli kurumlara yerleştirilmelerini sağlamalı, eğitim olanakları tanımalı ve sağlıklı bir şekilde gelişimini garanti altına almalıdır. Devletin bu madde kapsamındaki görevleri kuşkusuz belirli ve sınırlı değildir. Hangi önlemlerin ne düzeyde alınacağını şiddetin önlenmesi ve kadınların korunmasının sağlanması amacıyla uygun olarak yetkili organlar takdir edecektir.

1982 Anayasa'nın 61'inci maddesinde sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekli olan kimseleri korumak devlete bir ödev olarak yüklenmiştir. Bu madde gereğince de devlet aile içinde yer almayan sosyal güvenlik bakımından yardıma muhtaç kişileri ve aile dışındaki bazı sosyal ilişkiler çerçevesinde yer alan kadınların şiddete karşı korunmasını sağlayacaktır. Örneğin devlet harp ve vazife şehitlerinin dul eşlerine gerekli yardım yaparak ekonomik açıdan şiddet görmelerine engel olmalı ya da sokakta yaşayan kadınların sömürülmesini ve şiddet görmesini önlemek için onları çeşitli kurumlara yerleştirmeli, eğitim ya da iş imkanı sağlamalı veya maddi yardımlarda bulunmalıdır.

B. Türk Medeni Kanununda Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Hükümler

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren yeni Türk Medeni Kanunu (TMK) karı koca arasında eşitlik sağlamaya yönelik bir takım düzenlemeler getirmiştir. Örneğin meslek ve sanatın eşin iznine tabi olmaması aynı zamanda, kocanın karısına yasal anlamda ekonomik şiddet uygulamasının önüne geçmiştir. Yine velayet hakkının eşit kullanımı da kadının evlilik birliği içinde vuku bulabilecek psikolojik mağduriyetlerine engel olabilecek niteliktedir. Bu nedenle ilk başta eşitlikle ilgili gibi gö-

rünen bu hükümlerin birçoğu kadına yönelik şiddetle de doğrudan ilgili olan değişikliklerdir. Ayrıca kadına yönelik şiddetin temelinde kadının eşitsiz konumu olduğu var sayıldığında, Medeni Kanun ile getirilen eşitlikçi düzenlemelerin kadına yönelik şiddeti önleme konusunda önemi daha da artmaktadır.

TMK'da ayrımcılığın ve aile içi şiddetin önlenmesi için getirilen düzenlemeler, evlilik birliği sürerken ve birlikte yaşamaya ara verilmesi halinde uygulanacak düzenlemeler olmak üzere ikiye ayrılarak incelenebilir. Evlilik birliği sürerken eşler -ayrı ayrı ya da birlikte- evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin diğer eş tarafından yerine getirilmediği veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşüldüğü gerekçesi ile hâkimin müdahalesini isteyebilirler (m. 195). Bu durumda hâkim eşleri yükümlülükleri konusunda uyarır, onları uzlaştırmaya çalışır ya da uzman bir kişinin yardımını isteyebilir. Hâkimin bu durumda kanunda belirtilen tedbirlerden (örneğin TMK m. 195'te yer alan tedbirler) birini alma yetkisi vardır. Eşler birlikte yaşarken diğer eşin istemi üzerine hâkim eşlerden her birinin ailenin geçimi için yapacağı katkıyı belirleyebilir (m. 196). Yine ailenin ekonomik mal varlığının korunması ve evlilik birliğinden doğan mali yükümlülüklerin yerine getirilmesi için eşlerden birinin talebi sonucunda diğer eşin tasarruf yetkisi hâkim tarafından kısmen ya da tamamen sınırlandırılabilir (m. 199). TMK'da düzenlenen bu hükümler kadına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli işlevler görebilecektir. Örneğin hâkim şiddet gören eşin talebiyle diğer eşin uzman bir kişinin yardımından yararlanmasını isteyebilir ya da kadının ve çocukların ekonomik şiddet görmemesi nedeniyle diğer eşin tasarruf yetkisini kısıtlayabilir.

Medeni Kanun'da "*Eşlerden biri, ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya aile huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkına sahiptir*" (m. 197/1) denilerek şiddet uygulanan eşin, ayrı yaşama hakkı olduğu düzenlenmiştir. Bu şekilde haklı bir nedenle ya da fiili olarak eşlerden birisi ayrı yaşıyorsa, talep üzerine hakim eşlerden birinin diğerine yapacağı katkıyı belirler, eşlerin konut ve ev eşyasından yararlanma ile malların yönetimine ilişkin önlemleri alır (m. 197/2), çocuklarla ana babası arasındaki ilişkiyi düzenler (m. 197/4), borçlulara ait önlemleri alır (m. 198). Bu hükümler özellikle ekonomik şiddetin önlenmesi açısından önem arz etmektedir.³⁰

³⁰ Gençcan, Ömer Uğur, Türk Medeni Kanununda Kadın ve Çocuk Hakları, AKADER, Ankara 2006, s. 41.

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Hukuksal Durum ve Uygulama Örnekleri için bkz., http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/Pdf/02_KY AIS_Hukuksal_Durum_Kitabi.pdf

Yine TMK kapsamında yer alan nafakaya ilişkin hükümler özellikle kadınların ekonomik şiddete karşı korunması açısından önemlidir. Boşanma davası sırasında genellikle kocanın kadına barınması ve geçimini sağlaması için yaptığı katkıya tedbir nafakası denilmektedir. Boşanma davası sürerken çocuğa ilişkin olarak yapılacak katkıya ise iştirak nafakası adı verilmektedir.³¹ Boşanma durumunda yoksulluğa düşecek daha az kusurlu tarafa ödenecek olan kimseye yapılan katkıya (TMK m. 175) yoksulluk nafakası denilmektedir.³²

Bu düzenlemeler, boşanma davası sırasında ve sonrasında kadınların ekonomik açıdan sıkıntıya düşmesini önlemeyi amaçlamaktadır. Ancak 175. maddedeki yoksulluk nafakasının *süresiz* olarak istenebileceği düzenlemesinin Anayasa'nın 10. maddesine aykırı olduğu yönünde itirazlar olmuştur. Anayasa Mahkemesi bu yönde bir itiraz hakkında verdiği kararında;³³ *“Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlâki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır. Yoksulluk nafakasının amacı nafaka alacaklısını zenginleştirmek değildir. Yoksulluk nafakasıyla, boşanma sonucunda yoksulluk içine düşen eşin asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması düşünülmüştür. Yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafaka talep eden eşin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olmasının yanı sıra, nafaka talep edilen eşin de nafaka ödeyebilecek ekonomik gücünün bulunması gerekmektedir. İtiraz konusu kuralda, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşen eşi korumak için diğer eşin, koşulları bulunduğu sürece, herhangi bir süre sınırı olmaksızın yoksulluk nafakası vermesi düzenlenmiş olup bu yükümlülüğün sosyal hukuk devleti ilkesinin gereği olarak getirildiği kuşkusuzdur. Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2. maddesine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir. Kuralın Anayasa'nın 10. ve 41. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.”* şeklindeki gerekçesiyle bu düzenlemenin 10. madde ile ilgisi olmadığını belirtmiştir.

C. Türk Borçlar Kanunu'nda Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Hükümler

1 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 sayılı Borçlar Kanunu'nda psikolojik tacize (*mobbing*) yönelik düzenlemeler yer almaktadır. Kanunun 417. maddesinde işverenin, işçilerin psikolojik tacize uğramamaları için gerekli önlemleri almakla yükümlü olduğu düzen-

³¹ Öztan, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitapevi, Ankara 2004, s. 442.

³² Öztan, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, s. 446.

³³ Anayasa Mahkemesinin 17.05.2012 tarih, 2011/136 E. 2012/72 K. Sayılı Kararı.

lenmiştir. Buna göre; “İşveren, hizmet ilişkisinde işçinin kişiliğini korumak ve saygı göstermek ve işyerinde dürüstlük ilkelerine uygun bir düzeni sağlamakla, özellikle işçilerin psikolojik ve cinsel tacize uğramaları ve bu tür tacizlere uğramış olanların daha fazla zarar görmemeleri için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.” (TBK m. 417/1).

818 sayılı mülga Borçlar Kanunu’nun 332. maddesinde ve yürürlükte bulunan diğer yasal mevzuatda bulunmayan *mobbing*, ilk kez kanuni anlamda açıkça düzenlenmiş bulunmaktadır. Ancak yasal anlamda bir düzenleme bulunmasa da hukukumuzda *mobbing* kavramı benimsenmiş durumdaydı. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 30.05.2008 tarihli kararında,³⁴ “... Dava, disiplin cezalarının kaldırılması ve işyerinde duygusal taciz (*mobbing*) nedeniyle istenen manevi tazminat talebine ilişkindir. İşveren, kişisel nedenlerle davacı işçinin yanında çalışmasını istememekte olup, kendisinden bir yıl içinde 5 kez yazılı savunma talep etmiştir. İşveren işçisini gözetme yükümlülüğüne uymayarak davacıyı iş arkadaşları önünde sürekli olarak küçük düşürmüş, bağırması, ve işleri beceremediğini ifade etmiştir. Davacı mesai sonrası ağlama krizleri geçirmiş, psikolojik tedavi görmüştür. *Mobbing* kavramı, işyerinde bireylere üstleri, eşit düzeyde çalışanlar ya da astları tarafından sistematik bir biçimde uygulanan her türlü kötü muamele, tehdit, şiddet, aşağılama vb. davranışları içermektedir. Açıklanan olaylar ışığında davacının davasının kabulü gerekir...” gerekçesiyle *mobbing* nedeniyle davacının tazminata hak kazanmasını onamıştır.

D. 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkındaki Kanunda Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Hükümler

6284 sayılı ‘Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi Hakkındaki Kanun,’ kadınların aile içinde şiddet görmesinin engellenmesi ve şiddet gören kadının korunması amacıyla çıkarılmıştır.

³⁴ Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 30.05.2008 tarih, 2007/9154 Esas 2008/13307 Karar sayılı Kararı.

Mobbing konusunda ayrıca bkz., Derya, Deniz; Ünsal, Pinar, “İşyerinde Yıldırma Algısında Dışa Dönüklük ve Nevrotik Kişilik Yapıları ile Cinsiyetin Rolü”, İş Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 2010, 12/1, s. 7-22, <http://asosindex.com/journal-article-abstract?id=60>; Şen, Sabahattin, “Psikolojik Taciz ve İş Kanunu Boyutu”, <http://www.ceis.org.tr/dergiDocs/makale311.pdf>. Erdem, Mustafa Ruhan; Parlak, Benay, “Ceza Hukuku Boyutuyla *Mobbing*”, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2010-88-598.pdf. Tınaz, Pinar; Bayram, Fuat; Ergin, Hediye, Hukuki Boyutlarıyla İşyerinde Psikolojik Taciz, Beta Yayınevi, İstanbul 2008.

Aile içi şiddet kavramı, Türkiye’de ilk kez 4320 sayılı *Ailenin Korunmasına Dair Kanun* ile hukuk dünyamızda yerini almıştır. Daha önceleri aile içi şiddet genel hükümler çerçevesinde çözümlenmeye çalışılmış, ancak genel hükümlerin yetersizliği karşısında aile içi şiddetin, kanun ile çözümlenmesi gereken bir olgu olarak ele alınması zorunluluğu doğmuştur. 4320 sayılı Kanun ile Medeni Kanunda belirlenen genel önlemlerin yürürlükten kaldırılması ya da sınırlandırılması değil, özel bir düzenleme getirilerek, aile içi şiddetin önlenmesinde etkinlik sağlanması amaçlanmıştır. 26.04.2007 tarihinde 5636 sayılı Kanun ile 4320 sayılı Kanunda önemli değişiklikler yapılmış, kanunun kapsamı, fiilen birlikte yaşamayan aile bireylerini de kapsayacak şekilde değiştirilmiştir.

4320 Sayılı Kanun’un, tüm bu düzenlemelere rağmen uygulamada özellikle aile içinde değil toplumda birey olarak kadına karşı şiddette ihtiyaçlara cevap vermede yetersiz kalması sonucu uzun tartışmalardan sonra, 20.03.2012 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6284 sayılı ‘Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun’ çıkarılmıştır. 6284 sayılı *Kanun’un* amacı, şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu kanunla 14 Ocak 1998 tarihli ve 4320 sayılı ‘Ailenin Korunmasına Dair Kanun’ yürürlükten kaldırılmıştır. 6284 Sayılı Kanun’un yürürlüğe girmesi ile mevzuatta 4320 sayılı Kanuna yapılan atıflar bu Kanuna yapılmış sayılacaktır.

6284 sayılı Kanun şiddet uygulayan kimseye yönelik geliştirilen tedbirlerle kadına ve çocuğa yönelik şiddetin engellenmesinde kapsayıcı önlemler alınması yetkisini veren önemli bir yasal araçtır. Bu Kanun uyarınca hâkim kanunda belirtilen ya da kendisinin gerekli gördüğü önlemleri herhangi bir talebe gerek kalmadan, re’sen alabilecektir. Yine bu Kanun açısından diğer bir olumlu düzenleme ispat yükümlülüğünün bulunmamasıdır. Koruma talebiyle ilgili bir başvuru söz konusu olduğu zaman aile mahkemesi mağdur, sanık ya da tanık dinlemeye gerek olmadan koruma kararı verecek ve böylece süreç uzamadan kanunun etkin şekilde uygulanması sağlanmış olacaktır.³⁵

³⁵ 6284 Sayılı Kanun m. 8/3- Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirilmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez.

Moroğlu, Nazan, “Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi”, http://calismaekonomisi.org/tr/images/kad%C4%B1na-yonelik-siddet_karsilastirmali-bir-yazi.pdf

4320 sayılı Kanunun 1’inci maddesinin birinci fıkrası “eşlerden”, “eşlerin yasal olarak ayrı yaşama haklarından” söz ederek, Kanunun uygulama alanını Medeni Kanuna göre kurulmuş evlilik birliğine dayanan aileler olarak öngörmüştü. Bu yüzden evlilik birliği dışındaki kadınların korunması konusunda yasal bir boşluk doğmaktaydı. 4320 sayılı kanunun oluşturduğu bu hukuksal boşluk 6284 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesi ile giderilmiştir. Zira 4320 Sayılı ‘Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun’ un adı 6284 sayılı Kanun ile ‘Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’ olarak değiştirilmiştir. Böylece sadece aile içi şiddet gören kadınlar değil, sırf cinsiyeti nedeni ile şiddet gören tüm kadınlar kanun kapsamına alınmıştır. Nitekim, Kanun’un 2. maddesinde ‘ev içi şiddet’ kavramı ile ‘kadına yönelik şiddet’ kavramları ayrılmıştır. Bunlardan kadına yönelik şiddet, “Kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan ve bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan her türlü tutum ve davranışı ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır.

6284 sayılı Kanun gereğince (m. 2/ğ) şiddet mağdurları ve şiddet uygulayanlar hakkında hakim, kolluk görevlileri ve mülki amirler tarafından istem üzerine veya re’sen tedbir kararı verilebilecektir. Kanunun 3. maddesine göre mülkî amir tarafından koruyucu tedbir kararı verilebilecek olup, mülki amir şiddet gören kişinin kendisine ve gerekiyorsa beraberindeki çocuklara, bulunduğu yerde veya başka bir yerde uygun barınma yeri sağlanması, diğer kanunlar kapsamında yapılacak yardımlar saklı kalmak üzere, geçici maddi yardım yapılması, psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi, hayatî tehlikesinin bulunması halinde, ilgilinin talebi üzerine veya re’sen geçici koruma altına alınması tedbirlerinden birine hükmedebilir.

Yine Kanunun beşinci maddesine göre hakimın koruyucu tedbir kararı vermesi mümkün olup, işyerinin değiştirilmesi, kişinin evli olması

Kayar, Habibe Yılmaz, “Kadına Yönelik Şiddet, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun Yönetmelik Yargıtay Kararları ve Uygulama Sorunları”, http://www.turkhukuksitesi.com/makale_595.htm

Doğan, İzzet, “Kadına Karşı Şiddet (4320 sayılı Ailenin Korunmasına İlişkin Yasa ve Uluslararası Belgeler Işığında), http://www.turkhukuksitesi.com/makale_930.htm

Şener, Ekin Bozkurt, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi, Ankara, 2011.

http://www.kadininstatusu.gov.tr/upload/mce/eski_site/Pdf/uzmanlik_tezleri/ekin_bozkurt_tez.pdf

Baydur, Emel; Ertem, Burcu, “Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ailenin Korunması Kanunu Kapsamında Bir İnceleme”, http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2006-65-240.pdf

halinde müşterek yerleşim yerinden ayrı yerleşim yeri belirlenmesi, Türk Medeni Kanunundaki şartların varlığı halinde ve korunan kişinin talebi üzerine tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması, korunan kişi bakımından hayatî tehlikenin bulunması ve bu tehlikenin önlenmesi için diğer tedbirlerin yeterli olmayacağına anlaşılması halinde ve ilgilinin aydınlatılmış rızasına dayalı olarak 5726 sayılı ‘Tanık Koruma Kanunu’ hükümlerine göre kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerinin değiştirilmesi tedbirlerinden birine hükmedebilir.³⁶ Hakim tarafından verilecek önleyici koruma tedbirleri ise şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması, müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi, korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması, çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması, gerekli görülmesi halinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması, korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi, korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi, bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi, silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi, korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması halinde, hastaneye yatmak dahil, muayene ve tedavisinin sağlanması, bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması olarak sayılabilir.

Adı geçen Kanunda belirtilen tedbirlerle birlikte hâkim, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirler ile 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması hususlarında karar vermeye yetkilidir. Şiddet uygulayan, aynı zamanda ailenin geçimini sağlayan yahut katkıda bulunan kişi ise 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre nafakaya hükmedilmemiş olması kaydıyla hâkim, şiddet mağdurunun yaşam düzeyini göz önünde bulundurarak talep edilmese dahi tedbir nafakasına hükmedebilir. (md. 5/3-4)

³⁶ Tanık Koruma Kanuna göre kimlik bilgilerinin değiştirilmesi konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Turhan, Faruk, Ceza Muhakemesinde Tehlike İçindeki Tanıkların Korunması, Ankara 2009, s. 202 vd.

Kanunun 8. maddesine göre tedbir kararı, ilgilinin talebi, Bakanlık veya kolluk görevlileri ya da Cumhuriyet savcısının başvurusu üzerine verilir. Tedbir kararları en çabuk ve en kolay ulaşılabilecek yer hâkiminden, mülkî amirden ya da kolluk biriminden talep edilebilir. Tedbir kararı ilk defasında en çok altı ay için verilebilir. Koruyucu tedbir kararı verilebilmesi için, şiddetin uygulandığı hususunda delil veya belge aranmaz. Önleyici tedbir kararı, geciktirilmeksizin verilir. Bu kararın verilmesi, bu Kanunun amacını gerçekleştirmeyi tehlikeye sokabilecek şekilde geciktirilemez. Tedbir kararı, korunan kişiye ve şiddet uygulayana tefhim veya tebliğ edilir. Tedbir talebinin reddine ilişkin karar ise sadece korunan kişiye tebliğ edilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde ilgili kolluk birimi tarafından verilen tedbir kararı şiddet uygulayana bir tutanakla derhâl tebliğ edilir. Tedbir kararının tefhim ve tebliğ işlemlerinde, tedbir kararına aykırılık halinde şiddet uygulayan hakkında zorlama hapsinin uygulanacağı ihtar yapılır. Gerekli bulunması halinde, tedbir kararı ile birlikte talep üzerine veya resen, korunan kişi ve diğer aile bireylerinin kimlik bilgileri veya kimliğini ortaya çıkarabilecek bilgileri ve adresleri ile korumanın etkinliği bakımından önem taşıyan diğer bilgileri, tüm resmi kayıtlarda gizli tutulur.

Kanunun 12. Maddesinde; *“Bu Kanun hükümlerine göre verilen tedbir kararlarının uygulanmasında hâkim kararı ile teknik araç ve yöntemler kullanılabilir”* denilmek suretiyle hakkında tedbir kararı verilen eş, izlenmek suretiyle kadına yaklaşması, kadına tekrar şiddet uygulaması engellenmiştir³⁷.

Yine kanunun 13. maddesine göre tedbir kararına aykırılık halinde hakkında tedbir kararı verilen şiddet uygulayan, bu kararın gereklerine aykırı hareket etmesi halinde, fiili bir suç oluştursa bile ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre hâkim kararıyla üç günden on güne kadar zorlama hapsine tabi tutulur. Tedbir kararının gereklerine aykırılığın her tekrarında, ihlal edilen tedbirin niteliğine ve aykırılığın ağırlığına göre zorlama hapsinin süresi onbeş günden otuz güne kadardır. Ancak zorlama hapsinin toplam süresi altı ayı geçemez. Zorlama hapsine ilişkin kararlar, Cumhuriyet başsavcılığınca yerine getirilir. Bu kararlar Bakanlığın ilgili il ve ilçe müdürlüklerine bildirilir.

E. İş Kanunu’nda Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Hükümler

İş Kanunu’nun 24. maddesi kadına yönelik şiddetin yoğun bir şekilde uygulanan türü olan işyerinde gerçekleşen cinsel tacizi, belirli sü-

³⁷ Bu düzenlemenin 6284 sayılı Kanun’da yer alan olumlu gelişme olduğu yönündeki değerlendirme için bkz., Sokullu-Akıncı, “Şiddetin Normalleştirilmesi Süreci ve Aile İçi Şiddet”, s. 893.

reli olsun veya olmasın işçinin iş sözleşmesini, sürenin bitiminden önce ve bildirim süresini beklemezsizin feshedebilme nedeni (haklı nedenle fesih) olarak düzenlemiştir. Cinsel tacizin gerçekleşmesi durumunda İş Kanunu'na göre iş sözleşmesinin haklı nedenle fesih edilebileceği durumlar belirlenmiştir. Buna göre, “İşveren ... işçiye cinsel tacizde bulunursa” (İK m. 24/2-b); “İşçinin diğer bir işçi veya üçüncü kişiler tarafından işyerinde cinsel tacize uğraması ve bu durumu işverene bildirmesine rağmen gerekli önlemler alınmaması (İK m. 24/2-d).” durumlarında haklı nedenle fesih hakkı tanınmıştır.

İş Kanunu'nun 88'inci maddesinde de gebe ya da çocuk emziren kadınlar için koruyucu ve herhangi bir baskı ya da sıkıntıya maruz kalmadan çalışmasını sağlayıcı hükümler getirilmiştir. Bu madde şu şekilde: “Gebe veya çocuk emziren kadınların hangi dönemlerde ne gibi işlerde çalıştırılmalarının yasak olduğu ve bunların çalışmalarında sakinca olmayan işlerde hangi şartlar ve usullere uyacakları, ne suretle emzirme odaları veya çocuk bakım yurdu (kreş) kurulması gerektiği veya hangi hallerde dışarıdan hizmet alabilecekleri Sağlık Bakanlığının görüşü alınarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hazırlanacak bir yönetmelikte gösterilir.”³⁸

F. Belediyeler Kanunu'nda Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Hükümler

Belediyeler Kanunu'nun belediyelerin görevleriyle ilgili 14'üncü maddesi, kadınların şiddetten korunması amacıyla belediyeler için şu yükümlülüğü getirmiştir:

“...Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyeler, kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açar” (Belediyeler Kanunu m. 14/1-a).

Belediyeler Kanunu'ndan farklı olarak Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne (633 sayılı KHK ile yapılan değişiklikten önceki adıyla Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na) da kadın sığınma evleri açma yetkisi verilmiştir. Buna göre fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddete maruz kalan kadınlara yönelik olarak ve gerektiğinde çocuklarıyla geçici bir süre kalabilecekleri yatılı sosyal hizmet kuruluşları olarak kadın konukevlerinde, 12 Temmuz 1998 tarih ve 23400 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş bulunan “Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Kadın Konukevleri Yönetmeliği” uyarınca hizmet verilmektedir. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu görevinden başka, kadın konukevi/sığınma evi açmak isteyen

³⁸ Bakırcı, Kadriye, “Aile İçi veya Birlikte Yaşayanlar Arasındaki Şiddete İş Hukuku Araçlarıyla Müdahale Edilebilir mi?”, <http://calismatoplum.org/sayi21/bakirci.pdf>.

özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurum ve kuruluşlarına rehberlik hizmetleri de sunmaktadır.³⁹

G. 4787 Sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun'da Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Hükümler

Aile Mahkemeleri aile içi şiddeti önlemek ve Anayasa ve Medeni Kanunun öngörmüş olduğu eşitliğe dayalı aile modelini gerçekleştirmek için oluşturulmuş uzman mahkemeler niteliğindedir. Bu amacı gerçekleştirmek amacıyla 4787 sayılı 'Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun' ile aile içi şiddetin önlenmesi konusunda aile mahkemesi yargıcına önemli yetkiler verilmiştir. 4787 sayılı Kanun kapsamında aile mahkemesi yargıçlarına, aile içi şiddeti önleme ve kadınları şiddete karşı koruma konusunda verilen yetkiler Kanunun özellikle 6 ve 7'nci maddelerinde belirlenmiştir. Buna göre, Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda:

Yetişkinler hakkında; evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak, gerektiğinde uzlaştırmaya, ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan mali yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya, resmi veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye, bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye yetkilidir.

Küçükler hakkında ise; bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya, bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan ya da manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmi ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye, çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya, genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye, karar verebilir.

Aile mahkemesince verilen bu kararların takip ve yerine getirilmesinde Kanunun beşinci maddesinde belirtilen uzmanlardan biri veya birkaçı görevlendirilebilir. Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin

³⁹ <http://www.shcek.gov.tr/kadin-konukevleri.aspx.09.11.2011>. İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Kadın Sığınmaevleri Projesi, Belediyeler İçin Toplumsal Cinsiyet Kadına Yönelik Aile İçin Şiddet ve Hukuk Eğitim Rehberi, [http://www.migm.gov.tr/KadinSiginmaYayin/3_rehber\[1\].pdf](http://www.migm.gov.tr/KadinSiginmaYayin/3_rehber[1].pdf)

özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir.

H. Çocuk Koruma Kanunu'nda Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Hükümler

Çocuk Koruma Kanunu da (ÇKK) çocukları korumaya dönük tedbirler getirmesi nedeniyle belli ölçülerde kadına yönelik şiddetle ilgili bir kanundur. Bu Kanun kapsamında çocuk daha erken yaşta ergin olsa bile 18 yaşını doldurmamayan kişidir (m. 3/1-a). ÇKK korunmaya ihtiyacı olan ya da suça sürüklenen çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınması amacıyla çıkarılmıştır (m. 1). ÇKK korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili tedbirlerle, suça itilmiş çocuklarla ilgili güvenlik tedbirlerini içerir (m. 2). Kanunun 4'üncü maddesinde ise çocukların korunması konusundaki ana ilkeler belirlenmiştir.

Çocuklar hakkında uygulanacak koruyucu ve destekleyici tedbirler Kanunun 5/1 fıkrasında sayılmıştır. Koruyucu ve destekleyici tedbirlerden maksat, suça sürüklenen ve cezai sorumluluğu olmayan ya da korunmaya ihtiyacı olan çocuklar bakımından, çocuklara özgü güvenlik tedbirleridir (m. 11). Koruyucu ve destekleyici tedbirler, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirler olarak belirlenmiştir (m. 5/1). Bu tedbirler çocuğun anası, babası, vasisi, bakım ve gözetiminden sorumlu kimse, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Savcısının istemi ile ya da çocuk hakimi tarafından resen alınabilir. Hakim hakkında koruyucu ve destekleyici tedbire karar verdiği çocuğun ayrıca denetim altına alınmasına da karar verebilir (m. 7/4). Koşullar değişmesi halinde hakim çocuk hakkında vermiş olduğu tedbirlerin kaldırılmasına ya da değiştirilmesine de karar verebilir (m. 7/5).⁴⁰

⁴⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz., Gemalmaz, Haydar Burak, "Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Göre İşkence ve Kötü Muamele Mağduru Çocukların Rehabilitasyon Hakkı", Karşılaştırmalı Güncel Ceza Hukuku Serisi 4. Tarımeri, Nihat, Çocuk Koruma(ma) Kanunu, Sabev Yayınevi, 2008. Avrupa Konseyi'nin Çocukların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Bütüncül Ulusal Stratejilere Dair Politika Rehberi, Şiddete Karşı Bütüncül Strateji, http://www.coe.int/t/dg3/children/news/guidelines/ViolenceGuidelines_tu.pdf; Çocuklara Yönelik Şiddet, <http://www.unicef.org.tr/content/detail/59/violence-against-children-2.html>

I. Türk Ceza Kanunu'nda Çocuğa ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Hükümler

Toplumda yoğun olarak görülen kadına yönelik şiddet fiillerinin birçoğu ceza kanunlarında suç tipi olarak düzenlenmiş ve cezai yaptırıma bağlanmıştır. Örneğin cinsel şiddet uygulanarak gerçekleştirilen cinsel saldırı suçu ceza kanunları ile suç olarak tanımlanıp cezai yaptırıma bağlanmıştır. Yine kadınlara karşı şiddet uygulanarak işlenen bazı fiiller ceza kanunlarında suçların temel şekillerine göre nitelikli hal olarak kabul edilmiş ve cezai yaptırımların arttırılması söz konusu olmuştur. Örneğin kasten öldürme ve yaralama suçlarının eşe karşı işlenmesi durumunda uygulanacak cezanın arttırılması gibi. Görüldüğü üzere kadınlara yönelik şiddet içeren bazı fiiller ceza kanunlarında suç ya da nitelikli hal olarak tanımlanarak, bu kanunlarla kadına yönelik şiddetle ilgili koruyucu bir alan yaratılmıştır.

Ülkemizde yeni TCK 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yeni TCK'da kadına yönelik şiddet konusunda eski TCK'ya göre önemli ilerlemeler kaydedildiği söylenebilir. Bunlardan ilki kadına yönelik işlenen cinsel suçlarda söz konusu olan yaklaşım farkıdır. Kadınlara yönelik işlenen cinsel içerikli suçlar daha önceki Kanun döneminde genel ahlak ve aile düzeni başlığı altında düzenlenmişti. Yani korunması gereken yarar olarak bireyin özgürlüğü ya da daha doğru bir ifadeyle cinsel özgürlüğü değil, genel ahlak ve aile düzeni belirlenmişti. Yeni TCK'da ise kadına yönelik işlenen cinsel suçlarda korunması gereken hukuki yarar kişinin özgürlüğü, yani "*cinsel özgürlük*" olmuştur.⁴¹ Böylelikle yeni TCK bireyin cinsel özgürlüğüne karşı işlenen suçlarda toplumun değil, kişilerin menfaatlerinin ihlal edildiği gerekçesiyle, toplum karşısında bireyi öne çıkaran bir anlayışı kabul etmiştir.

Eski kanuna göre önemli sayılabilecek diğer bazı kazanımlar ise hakim ve savcı kararı olmaksızın keyfi bekaret kontrollerinin yasaklanması, kızlık bozma suçuna ilişkin düzenlemenin kaldırılması, kadın ve kız kaçırma suçunda yaratılan evli olan-olmayan ayırımının kaldırılması, fuhuşa teşvik ile ilgili önleyici düzenlemeler, cinsel açıdan saldırıya uğrayanın fuhuşla iştiğal etmesinin cezayı hafifletici sebep olmasından vazgeçilmesi, evlilik yaşında alt sınırın yasa ile korunması olarak gösterilebilir.⁴² Ayrıca töre cinayetlerinin cezada indirim sebebi olmasının terk edilerek ağırlaştırıcı neden sayılması da yeni TCK kapsamındaki diğer bir önemli kazanımdır.⁴³

⁴¹ Artuk, Mehmet Emin; Gökçen, Ahmet; Yenidünya, Caner, 5237 Sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku-Özel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara 2007, s. 136- 137.

⁴² Işıktaç, Yasemin, "Kadın Mağduriyeti Mağdur Olarak Kadının Hukuksal Konumu", s. 74.

⁴³ Artuç, Mustafa, Kişilere Karşı Suçlar, Adalet Yayınevi, Ankara 2008, s. 53.

TCK kapsamında değinilmesi gerekli bir diğer husus ise haksız tahrik hükümlerinin örfi bakış açısı ile yargı organları tarafından uygulanmasıdır. Haksız tahrik mağdurun yarattığı ya da gerçekleştirdiği bir durumdan ötürü failin elem ya da gazapla bir suç işlemesi halinde, failin cezasından indirimine gidildiği şahsi bir cezasızlık sebebidir. Özellikle eski TCK döneminde namus ya da töre cinayetlerinde bu tür haksız tahrik halleri sık sık uygulanmaktaydı. Örneğin “*Evli bir erkeğin sanığın 17 yaşındaki kız kardeşi ile rızası dahilinde cinsel ilişkiye girmesi*” Yargıtay tarafından haksız tahrik olarak kabul edilmiş ve failin cezasında indirimine gidilmiştir.⁴⁴ Bu nedenle yeni TCK ile getirilen yasal düzenlemeler kadar, haksız tahrik hükümlerinin uygulayıcının örfi ve dünyevi bakış açısına göre uygulanmaması, kadına yönelik şiddetin önlenmesi için son derece önemli bir noktadır.

TCK’da düzenlenen özel suç tiplerinden bazılarının hem failinin hem de mağdurunun kadın veya erkek olabilmesine karşın, bu tür suçların genellikle kadınlara yönelik işlendiği görülmektedir. Bu suçlara, TCK’nın 102’nci maddesinde düzenlenen cinsel saldırı suçu örnek olarak verilebilir. Kadın Dayanışma Vakfı’nın yaptığı bir araştırmaya göre kadınların % 20’si bu suçun mağduru olabilmektedir. Aynı şekilde cinsel taciz suçu da istatistiklere göre ağırlıklı olarak kadınlara karşı işlenmektedir.⁴⁵

Yine 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda ailenin korunması, kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadele ve intihara yönlendirme suçları çeşitli maddelerde düzenlenmektedir. Bu çerçevede cinsel saldırıda bulunma, çocukların cinsel istismarı, zorla hamile bırakma, zorla fuhşa sevk etme fiillerinin siyasal, felsefi, ırkî veya dinî saiklerle toplumun bir kesimine karşı bir plân doğrultusunda sistemli olarak işlenmesi TCK m. 77’deki insanlığa karşı suçları oluşturmaktadır.⁴⁶

TCK m. 80’de zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kö-

⁴⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 11.05.2004 tarih 2004/1-74 Esas, 2004/118 Karar Sayılı İlamı.

⁴⁵ Işıktaç, Yasemin, “Kadın Mağduriyeti Mağdur Olarak Kadının Hukuksal Konumu”, s. 79. Centel, Nur; Zafer, Hamide; Çakmut, Özlem, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Cilt: I, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2011. Artuk, Mehmet Emin, Gökçen, Ahmet; Yenedünya, Caner, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Turhan Kitabevi, Ankara 2011. Tezcan, Durmuş; Erdem, Mustafa Ruhan; Önok, Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010.

⁴⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz., Turhan, Faruk, “Yeni Türk Ceza Kanunu’na Göre Uluslararası Suçların Cezalandırılması”, Hukuki Perspektifler Dergisi (HPD), sy. 3, Nisan 2005, s. 8-19, 16 vd.

tüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik etmek, kaçırmak, bir yerden başka bir yere götürmek veya sevk etmek, barındırmak fiilleri ise insan ticareti suçunu oluşturmaktadır. Yine şiddet kapsamında değerlendirilebilecek olan TCK m. 232/1’de yer alan kötü muamele suçu da şöylece düzenlenmiştir: “*Aynı konutta birlikte yaşadığı kişilerden birine karşı kötü muamelede bulunan kimse, iki aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.*” Ayrıca kadının korunmasına yönelik olarak (ekonomik şiddetten korunma bağlamında) m. 233’te aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüklerin ihlal edilmesi suç olarak düzenlenmiştir. Maddeye göre; “*Aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. /Hamile olduğunu bildiği eşini veya sürekli birlikte yaşadığı ve kendisinden gebe kalmış bulunduğunu bildiği evli olmayan bir kadını çaresiz durumda terk eden kimseye, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası verilir*”. Maddede özellikle ikinci fıkrada kadının uğrayabileceği ekonomik şiddet cezalandırılarak kadın korunmaya çalışılmıştır.

Türk Ceza Kanunu belirli bazı suç tiplerinin çocuğa ve kadına yönelik işlenmesi durumunda suçların nitelikli hali olarak kabul edilen çeşitli fiiller belirlemiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Kasten insan öldürme fiilinin üstsoy veya altsoydan birine ya da eşe veya kardeşe karşı çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı (TCK m. 82/1-e), gebe olduğu bilinen kadına karşı (TCK m. 82/1-f), töre saikiyle (TCK m. 82/1-k) işlenmesi suçun nitelikli hali olarak kanunda yer almaktadır. Yine Kasten yaralama fiilinin gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına (TCK m.87/1-e), ya da çocuğunun düşmesine sebep olunması (TCK m.87/2-e) kanun gereğince suçun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hali olarak kabul edildiğinden kasten yaralama fiilinin basit haline göre daha ağır cezayla cezalandırılmaktadır. Benzer biçimde Taksirle yaralama fiilinin de gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına (TCK m. 89/2-f), ya da çocuğunun düşmesine (TCK m. 87/3-e), çocuk yapma yeteneklerinin kaybolmasına (TCK m. 87/3-c) neden olmak taksirle yaralama suçunun nitelikli halleridir.

İşkence suçunu oluşturan fiilinin gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğun vaktinden önce doğmasına neden olması (TCK m. 95/1-e) ve çocuğun düşmesine neden olması (TCK m. 95/2-e) işkence suçunun neticesi sebebiyle ağırlaşmış hali olarak Türk Ceza Kanunu’nda düzenlenmiştir.⁴⁷ TCK m. 96’da yer alan eziyet suçunun çocuğa, beden veya ruh

⁴⁷ Tezcan, Durmuş; Erdem, Mustafa Ruhan; Önok, Murat, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara 2012, s. 248 vd.

bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye ya da gebe kadına karşı işlenmesi suçun ağırlaştırıcı sebebinin oluşturmaktadır. Suçun failinin fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanması kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunun ağırlaştırıcı nedenini oluşturmaktadır (TCK m. 109/2).

Özellikle evlilik dışı ilişkilerde oluşan istenmeyen gebelik hallerinde kadının rızası olmaksızın çocuğunun düşürülmesi yine yasa da suç olarak düzenlenmiştir. Madde 99'da kadının rızası olmaksızın çocuğunun düşürülmesi halinde çocuğun babasının vermiş olduğu rızaya geçerlilik tanınmamış, bu anlamda kadının rızasını, eşin/partnerin rızasına üstün kılmıştır. Yine maddenin ikinci fıkrasında çocuk düşürme fiilinin kadının beden veya ruh sağlığı bakımından bir zarara uğramasına neden olması nitelikli hal olarak kabul edilmiştir. Ayrıca 10 haftayı geçen gebeliklerde kadının rızası fiili suç olmaktan çıkarmamasına rağmen kanun koyucu, m. 99/6'da kadının mağduru olduğu suç sebebiyle gebe kalması halinde ise 20 haftaya kadar gebeliğini sonlandırma hakkı tanımıştır.

V. Uluslararası Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddet, 'Birleşmiş Milletlerin Kadınlar Üzerine Dördüncü Dünya Konferansı'nın *Eylem Platformu* kısmında "*Kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesi veya zararın muhtemel olması halleri ile baskı veya özgürlüğünün kısıtlanmasına yönelik her türlü davranış ister toplum önünde ister özel yaşamında ortaya çıkmış olsun kadına karşı şiddettir.*" şeklinde tanımlanmıştır. Yine Eylem Platformunun 12 kritik alanından birisi de kadına yönelik şiddet olmuştur.⁴⁸ Kadına yönelik şiddete karşı uluslararası belgelerle güvence sistemi yaratılmıştır. Bu belgelerden birisi '*Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*' (CEDAW), Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 18. 12. 1979 ve 34.180 sayılı kararı ile kabul edilmiştir. Söz konusu belge 14.10.1985 tarihinde Türkiye'de yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmeyle taraf devletler için sosyal, kültürel ve ekonomik alanlarda kadın erkek eşitliğini sağlayacak önlemleri alma ödevi getirilmiştir. Ancak ayrımcılığın önlenmesine yönelik olan bu sözleşme, kadına yönelik şiddeti önleme konusunda açık hükümler içermemektedir.⁴⁹ Uluslararası

⁴⁸ <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/violence.html>.01.11.2012. Bu alanlar; Kadınlar ve Yoksulluk, Kadınların Eğitimi ve Öğretimi, Kadınlar ve Sağlık, Kadınlara Karşı Şiddet, Kadınlar ve Silahlı Çatışmalar, Kadınlar ve Ekonomi, Karar Mercisindeki ve Yönetimdeki Kadınlar, Kadınların Gelişimi için Kurumsal Mekanizma, Kadınların Temel İnsani Hakları, Kadın ve Medya, Kadın ve Çevre, Çocuk Yaşta Kadınlar.

⁴⁹ <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.html>. 01.11.2012. Ancak seksenli yıllardaki gelişmeler karşısında CEDAW Komitesi 19 no'lu genel

alanda kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin açık hükümler getiren ilk önemli belge, 20 Aralık 1993 tarihinde BM Genel Kurulunda kabul edilen ‘Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge’dir. Bildirge, hukuki bağlayıcılığa sahip olmadığı halde, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi açısından içerdiği ilke ve kurallar, tüm devletlerce dikkate alınmakta ve yapılan iç hukuk düzenlemelerine dayanak oluşturmaktadır.⁵⁰ BM Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen ‘Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ de çocukları ve dolayısıyla kadınları koruma konusunda hükümler getiren uluslararası bir belge niteliğindedir.⁵¹

Avrupa düzeyinde ise Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Konseyi çerçevesindeki diğer insan hakları belgelerinde kadının şiddete karşı korunması açısından özel bir düzenleme içermemektedir. Ancak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde yer alan “işkençe yasağı, insanlık dışı ve kötü muamele yasağı ve zorla çalıştırma yasağı” gibi kurallardan hareketle, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin “*BM Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine İlişkin Bildirge*”deki ilkelerle ve kurallarla örtüşen kararları bulunmaktadır.⁵²

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda uluslararası alanda yapılan çalışmalardan birisi olan “*Avrupa Konseyi Kadına Karşı Şiddet ve Ev İçi Şiddetle Mücadele ve Önlenmesi Sözleşmesi*”, 7 Nisan 2011 tarihinde Strazburg’da Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmış ve Türkiye tarafından 11 Mayıs 2011 tarihinde imzalanmıştır.⁵³ Ancak bu sözleşme TBMM tarafından Anayasa’nın 90’ıncı maddesi gereğince onaylanmadığı için henüz hukuki geçerlilik kazanmamıştır. Kadına yönelik şiddetle ilgili olarak uluslararası alanda yeterli düzeyde hukuki metnin olmadığı dikkate alınırca bu anlaşmanın kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda ne kadar önemli olduğu ortaya çıkacaktır. Uluslararası alanda geçerli olan ve özellikle kadına karşı ayrımcılık konusunun düzenlendiği CEDAW sözleşmesinde, kadına yönelik şiddet açık bir şekilde yer almamaktadır. Diğer bir uluslararası belge

tavsiye kararı (1992) ile kadına karşı şiddeti ayrımcılıkla ilişkilendirerek devletleri kadına şiddeti önleme konusunda sorumlu tutmuştur. <http://www.kahdem.org.tr/?p=139#more-139.26.10.2011>.

⁵⁰ <http://www.un.org/documents/ga/res/48/a48r104.html>. 01.11.2012

⁵¹ <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.html>. 01.11.2012.; Sözleşme, 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanmış ve 9 Aralık 1994 tarihinde ihtirazi kayıt ile onaylanmıştır. 4058 sayılı Onay Kanunu 11 Aralık 1994 gün ve 22138 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır.

⁵² Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 12.09.2012 tarihli N.B. v. Slovakya Kararı (Başvuru No: 29518/10)

⁵³ <http://www.conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.html>. 01.11.2012

olan Kadınlara Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Bildirge'nin ise hukuki bağlayıcılığı yoktur. Dolayısıyla taraf devletler için uymakla zorunlu yükümlülükler getirecek olan bu sözleşme, kadına yönelik şiddetin önlenmesinde önemli işlevler görebilecektir.

Söz konusu sözleşme “kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi”, “şiddet mağdurlarının korunması”, “suçluların cezalandırılması” ve “kadına karşı şiddetle mücadele alanında bütüncül, entegre ve koordineli politikaların uygulanması” ilkeleri çerçevesinde hazırlanmıştır. Sözleşme devletlerin, kadına yönelik şiddetten muaf tutulamayacağını ve devletlerin şiddeti önleme ile şiddet mağduru kadınları koruma yükümlülüklerini vurgulamaktadır. Sözleşmeyle taraf devletler, kadına karşı şiddet ve aile içi şiddetle mücadeleyi sağlamak üzere ceza hukuku alanında somut önlemler almakla da yükümlü kılınıyor; şiddet mağdurlarına ücretsiz hukuksal destek sağlanmasını öngörülüyor. Sözleşmeye göre taraf devletlerin kadın erkek eşitliğini, kadına yönelik şiddeti, karşılıklı saygı konularını eğitim müfredatına eklemeleri de zorunludur. Sözleşmenin taraf devletlerin uygulamalarını izlemek üzere bir denetim mekanizması oluşturulmasını öngörmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda bir denetim mekanizması getirmesi nedeniyle ayrıca olumlu bir düzenlemedir.⁵⁴ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye’de kadına yönelik şiddet ile ilgili olarak *Opuz v. Türkiye Kararı*’nda kadına yönelik şiddetle alakalı olarak ayrıntılı bir analiz yapmış ve eleştiriler yöneltmiştir. Zaten bu karar bahsi geçen sözleşmeye zemin hazırlamıştır.⁵⁵

⁵⁴ <http://bianet.org/bianet/dunya/129780-avrupa-konseyninden-kadina-yonelik-siddet-sozlesmesi.09.11.2011>.

⁵⁵ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 09.06.2009 tarihli *Opuz v. Türkiye Kararı* (Başvuru No: 33401/02)

Sever, Çiğdem, “Kadına Karşı Ev İçi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin *Opuz Türkiye Kararı*”, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (2), 19-46.

Molu, Benan, *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadelede Hukukun Rolü*,

http://www.umut.org.tr/UserFiles/BenanMolu_Kadina_Yonelik_Siddet_ve_Ev_Ici_Siddetin_Onlenmesi_ve_Bunlarla_Mucadelede_Hukukun_Rolu.pdf

Kadına Karşı Şiddet, http://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/Books/khuku/kadinlara_karsi_siddet/kadinlara_karsi_siddet.pdf

United Nations, *İnsan Hakları Konseyi 4. Oturumu Gündem 2. maddesi*, “Kadına Karşı Şiddet Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü Yakın Ertürk’ün Raporu, Kültür ve Kadına Karşı Şiddet Arasındaki Kesişmeler”, http://www.ihop.org.tr/dosya/YE/ye_raportr.doc

VI. Çeşitli Ülkelere Ait Düzenlemeler

Kadına yönelik şiddeti önleme ve cezalandırma bakımından sadece uluslararası düzlemde değil, aynı zamanda ülkeler bazında da çalışmalar yapılmakta, çeşitli ülkeler şiddetin önlenmesine yönelik olarak mevzuatlarında düzenlemeler, değişiklikler yapmaktadır. Bu kapsamda aşağıda bazı ülkelerin mevcut sistemlerine genel olarak değinilecektir.

1. İspanya

İspanya'da cinsiyet temelli şiddetin önlenmesine yönelik çalışmalar 1980'li yılların sonlarında başlamıştır ve kamu idaresi şiddetle mücadeleye yönelik iradesini ortaya koymaktadır. Ancak buna rağmen İspanya'da şiddet, hala müzmin bir sorundur. İspanyada şiddetin önlenmesine yönelik başlıca yasal düzenleme, 2005 tarihli "*Cinsiyet Temelli Şiddetten Kapsamlı Korunma Kanunu*"dur.⁵⁶ Bu kanunun getirmiş olduğu tedbirleri farkındalık, koruma, müdahale ve iş hukuku tedbirleri olarak gruplandırabiliriz. Farkındalık açısından eğitime yönelik faaliyetler karşımıza çıkar. Bu anlamda, üniversitelerde araştırma yapılması, kadın enstitülerinin kurulmasına yönelik tedbirleri gerekli kılar. Yine reklamlarda ayrımcılığın önlenmesi, mağdurlar için özellikle kadın ve çocuklar bakımından refah tedbirleri kanunun getirmiş olduğu diğer hususlardır.⁵⁷

İş hukuku bakımından da getirilmiş bir takım tedbirler söz konusudur: cinsiyete dayalı şiddet veya mazeret durumlarında işe zamanında gelmemenin mazur görülmesi, çalışma saatlerinin düzenlenmesi, azaltılması gibi.⁵⁸

Ceza hukuku bakımından ise kadına karşı şiddet normal bir suç olarak daha hafif cezalandırılırken nitelikli hal olarak kabul edilmiş, eğer aile bireyi ise bu durumda ceza katlanarak verilmekte, yine düşük seviyeli bir şiddet cinsiyete dayanıyorsa daha ağır cezalandırılmaktadır. Ayrıca şiddet faillerinin mağdura yaklaşmamasına yönelik tedbirler alınmakta, cezanın ertelenmesi, koşullu salıverme gibi durumlarda da bu hususlar dikkate alınmaktadır.⁵⁹

⁵⁶ Alberto, Alonso Rimo, "İspanya'da Cinsiyet Temelli Şiddete Karşı Mücadele: Işıklar ve Gölgeler", 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, (çev. Aykut Alp Kapusuzoğlu), cilt II, İstanbul 2012, s. 469.

⁵⁷ Alonso Rimo, "İspanya'da Cinsiyet Temelli Şiddete Karşı Mücadele: Işıklar ve Gölgeler", s. 469-470.

⁵⁸ Alonso Rimo, "İspanya'da Cinsiyet Temelli Şiddete Karşı Mücadele: Işıklar ve Gölgeler", s. 470.

⁵⁹ Alonso Rimo, "İspanya'da Cinsiyet Temelli Şiddete Karşı Mücadele: Işıklar ve Gölgeler", s. 470-471.

2. Almanya

Alman kanun koyucu şiddetin önlenmesine yönelik medeni hukuk, ceza hukuku, polis hukuku alanlarında çeşitli düzenlemeler yapmıştır. Özellikle 1 Ocak 2002’de yürürlüğe giren “*Şiddet Fiilleri Ve Takiplerde Medeni Hukuk Korumasının İyileştirilmesi ve Evli Çiftlerin Konutlarının Ayrılığa Terk Edilmesinin Kolaylaştırılmasına Dair Kanun*”, kişinin vücut ve psikolojik dokunulmazlığının korunmasına yönelik hükümlere sahiptir.⁶⁰ Bu kanunla, şiddet fiillerinden ve izlerinden medeni hukuk korumasına ilişkin yeni hükümler getirilmiştir. Diğer yandan medeni kanunda yer alan mevcut hükümlerden evli ancak ayrı yaşayan çiftlerin aile konutunu terk etmelerine ilişkin madde yeniden düzenlenerek mağdur lehine gelişme sağlanmıştır. Ayrıca devam eden şiddet fiillerinin önlenmesi için mağdurun talebi üzerine hukuk mahkemeleri, koruma tedbirleri⁶¹ tesis edebileceği gibi birlikte yaşanan aile konutunun mağdura bırakılmasına da karar verebilecektir.

Polis hukuku tedbirleri ise koruma tedbiri gereken durumlarda polise hızlı bir şekilde karar alma yetkisi vermektedir. Özellikle akşamları veya hafta sonu yaşanan ev içi şiddette koruma tedbirlerinin acil olarak uygulanması gerekir. Koruma tedbirlerinin uygulanması bakımından sadece mahkeme kararı ile mümkün olarak kabul edilmesi halinde, mahkemeden bu anlamda karar alınması hemen olabilen bir şey olmadığı için sorun yaşanmakta, koruma tedbiri amacıyla çelişen bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden eyaletler, polis mevzuatına acil durumlarda müdahale etme ve karar verme yetkisi tanımışlardır.⁶²

3. Amerika Birleşik Devletleri

Amerikan Anayasasına göre ceza hukuku ve aile hukukuna ilişkin kuralları koyma yetkisi eyaletlerde olduğundan federal düzeyde sadece asgari standartlar belirlenmiştir. Kadına karşı şiddet, özellikle cinsel şiddet (tecavüz, *stalking*/takip, partnerin cinsel saldırısı) eyaletlerin hepsinde suç olarak düzenlenmiştir. Cinsel şiddete yönelik bu fiillerin kanunlarda suç olarak tanımlanmasında ve bu suçlar için öngörülen cezalarda farklılıklar olmasına rağmen ortak nokta hepsinin cezalandırılabilir

⁶⁰ Emek, Şeyda, “Almanya’da Mağdurun Ev İçi Şiddete Karşı Korunmasına Dair Kanun Koyucunun Faaliyetleri”, 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, (çev. Aykut Ersan), cilt I, İstanbul 2012, s. 163.

⁶¹ Bu tedbirlere örnek olarak; -haklarını ihlal ettiği kişinin konutuna girmekten,- bu kişinin konutunun belirli çevresinde bulunmaktan, -bu kişiyle iletişim araçları dahil iletişim kurmaktan yasaklanma, verilebilir. Emek, Şeyda, “Almanya’da Mağdurun Ev İçi Şiddete Karşı Korunmasına Dair Kanun Koyucunun Faaliyetleri”, s. 164.

⁶² Emek, Şeyda, “Almanya’da Mağdurun Ev İçi Şiddete Karşı Korunmasına Dair Kanun Koyucunun Faaliyetleri”, s. 165.

fiil olarak düzenlenmiş olmasıdır. Yine eşler arası cinsel ilişkiye zorlama, tecavüz de suç olarak kabul edilerek kadına yönelik cinsel şiddet önlenmeye çalışılmaktadır.⁶³ Ancak ne var ki Amerika Birleşik Devletleri, kadına karşı şiddeti önlemede başarılı olamamıştır.⁶⁴ Bununla birlikte şiddet mağduru kadınların korunmasına yönelik tedbirleri alma yetkisi veren yasalar yer almaktadır. Bu tedbirlere mağdurların nasıl ulaşılabacağına ilişkin rehberler mahkemelerin internet sitelerine konulmak suretiyle, ulaşım/erişim kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Yine bazı eyaletlerde yardım merkezleri kurulmuştur.⁶⁵

4. Hollanda

Hollanda cinsiyete dayalı ayrımcılığı Anayasası'nın birinci maddesinde yasaklamıştır. Yine ayrımcılık hem ceza kanunda hem de medeni kanunda yasaklanmış ve mevzuata göre ayrımcılığa veya saldırıya uğrayan kadınların bireysel olarak veya kolektif olarak haklarını savunabilmesi güvence altına alınmıştır. Ayrıca Hollanda BM Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne taraftır⁶⁶.

5. Meksika

Meksika'da 2006 yılında yapılan bir araştırmada, kadınların %67 si psikolojik şiddet, %50 den fazlası da dayak mağduru olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmada en fazla tespit edilen şiddet türleri ise kocadan veya partnerden kaynaklanan şiddettir. Bu bağlamda aşağılama, hakaret, değersiz görme, tecavüz, yaralama ve kötü muameleye kadar birçok şekilde şiddet ile karşılaşmıştır. Diğer şiddet şekilleri ise hane halkı bakımından cinsel şiddet, çocukların cinsel istismarı, ekonomik ve evlilik içi şiddettir. Ceza hukukunda bu fiiller suç olarak düzenlenmiş, eşe

⁶³ Silverberg, Helene, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Cinsel Şiddet ve Aile İçi Şiddet Yasaları”, 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, (çev. Esra Eren), cilt I, İstanbul 2012, s. 337.

⁶⁴ Silverberg, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Cinsel Şiddet ve Aile İçi Şiddet Yasaları”, s. 335-336.

⁶⁵ Silverberg, “Amerika Birleşik Devletleri’nde Cinsel Şiddet ve Aile İçi Şiddet Yasaları”, s. 338-339.

⁶⁶ Sprangers, Lily, “Hollanda Ülke Raporu”, 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, (çev. Büşra Demiral), cilt II, İstanbul 2012, s. 749.

karşı, partnere karşı veya hane halkına karşı işlenmesi halinde ise cezayı arttıran nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.⁶⁷

2007 yılında parlamentodan geçen “kadınların şiddetsiz yaşama erişimi hakkında ulusal kanun” eyaletlere, kadına karşı şiddetin her tür-lüsünü cezalandırılması yönünde yasama yapma yetkisi vermiştir. Eya-letlerde kadına karşı işlenen bu fiillerin suç olarak düzenlenmesine rağ-men bazı eyaletlerde soruşturma, tarafların evlenmesi ile son bulmakta-dır. Örneğin, kız kaçırma suçunda fail, mağdur ile evlenirse soruşturma sona ermektedir. Bu da kadına karşı şiddetin diğer bir yansımaları oluş-turmaktadır⁶⁸. Yine reşit olmayanla cinsel ilişki suçu bakımından mağdurenin şikayet edebilmesi için “ıffet” ve “dürüstlüğü” olan bir kimse olması gerekmektedir. Yine kız kaçırma suçunda olduğu gibi bu durumda da evlilik halinde soruşturma/kovuşturma sona ermektedir.⁶⁹

VII. Sonuç

İnsanlık tarihi boyunca şiddet, ister bireysel ister toplumsal veya kamusal otoriteren güç temerküzünün yarattığı hukuk dışı davranış biçimlerini ifade etmiştir. Sosyolojik açıdan bu davranış biçimini yaratan sosyo-kültürel bağlamın temel bileşenleri, eğitim düzeyinden temel etik anlayışlara kadar uzanan geniş bir yelpazeye tekabül etmektedir. Şiddet olarak nitelenebilecek davranış biçimlerinin tarihsel süreçte değişkenlik arz eden toplumsal tasavvurlara bağlı biçimde görece farklılıklar arz etmektedir. Ancak bu farklılığa rağmen, şiddet kapsamında değerlendirilebilecek davranış kodları patolojik bir eylemsellik olarak nitelendirilebilir.

Her ne biçimde ve araçla ya da hangi otoriteren güç aracılığıyla gerçeklik kazanırsa kazansın şiddet, bir davranışsal patolojiyi ifade etmektedir. Şiddet fiilini gerçekleştiren ile şiddet fiiline maruz kalan arasında doğallıkla asimetrik güç/otorite ilişkisi söz konusudur. Buna bağlı biçimde çoğunluk şiddet mağdurunun görece fiziksel vd. alanlardaki güçsüzlüğünün istismarından söz edilebilir. Modern dönemde bu istis-mar alanının gittikçe yoğunlaşan biçimde muhatabı kadın ve çocuklar olmuştur. Bunlardan kadınların şiddet fiillerinin açık mağduru olması, sosyolojik dönüşüm, geleneksel yapı, ekonomik gelişim ve kültürel

⁶⁷ Olamendi, Patricia, “Meksika Yasal Düzenlemelerinde Kadına Karşı Şiddet ve Namus Suçları”, 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, (çev. Mahmut Kaplan, Melik Kartal), cilt II, İstanbul 2012, s. 815-816.

⁶⁸ Olamendi, “Meksika Yasal Düzenlemelerinde Kadına Karşı Şiddet ve Namus Suçları”, s. 817-818.

⁶⁹ Olamendi, “Meksika Yasal Düzenlemelerinde Kadına Karşı Şiddet ve Namus Suçları”, s. 820.

akışkanlık gibi birçok bağlamsal çerçevede ele alınması mümkündür. Bu çalışmanın da sınırlarını tahdit eden hukuksal çerçeve ise, modern zamanla birlikte varlığını iyiden iyiye aşıkâr kılan kadına yönelik şiddet eylemleri karşısındaki yasal koruma ve güvence alanlarını/mekanizmalarını ifade etmektedir.

Nitekim şiddetin ve daha özelde yoğunluklu bir görünüm biçimi olan kadına karşı şiddetin önlenmesine yönelik hem ulusal ve hem de uluslararası ölçekte yasal düzenlemeler, hukuksal güvenceler yaratılmıştır. Ulusal hukukumuz açısından değerlendirildiğinde, şiddet fiili yalnızca cezai yaptırımlar ile önlenmesi amaçlanan bir eylem olarak değerlendirilmemiş, bununla birlikte koruyucu/önleyici tedbirler düzeneği yaratacak bir takım düzenlemeler de getirilmiştir.

Türk hukuk sisteminde bu meyanda yalnızca cezai yaptırıma dayalı bir güvence mekanizması oluşturulmamış, bunun yanı sıra şiddeti önleyici nitelikli düzenlemelerde gerçekleştirilmiştir. Bu önleyici düzenlemelerin ekseninde aile yapısının korunması ve güçlendirilmesinin yer aldığı ifade edilebilir. Nitekim bu doğrultuda, 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkındaki Kanun, toplumda kadına karşı uygulanan şiddet olaylarının artması ve çoğu olayın da ölümlerle neticelenmesi karşısında bir gereklilik olarak yasalaştırılmıştır. Ayrıca evrensel hukuksal değerler temelinde birbirine yaklaşan ulusal düzenlemelerin yanı sıra, uluslararası düzeyde konuya ilişkin koruma ve güvence alanları yaratılmıştır. Uluslararası bildirgeler, sözleşmeler, antlaşmalar benzeri formlarda düzenleyici bir çok düzenlemeler ya da güvence sistemleri öngörülmüştür.

KAYNAKÇA

Adorno, Theodor, *Minima Moralia*, (çev. Orhan Koçak; Ahmet Doğan), Metis Yayınları, İstanbul 2009.

Alberto, Alonso Rimo, "İspanya'da Cinsiyet Temelli Şiddete Karşı Mücadele: Işıklar ve Gölgeler", 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, (çev. Aykut Alp Kapusuzoğlu), cilt II, İstanbul 2012.

Altınay Ayşe; Arat, Yeşim, *Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*, İstanbul 2008.

Arendt, Hannah, *Şiddet Üzerine*, (çev. Bülent Peker), İstanbul 2011.

Artuç, Mustafa, *Kişilere Karşı Suçlar*, Adalet Yayınevi, Ankara 2008.

Artuk, Mehmet Emin; Gökçen, Ahmet; Yenidünya, Caner, *5237 Sayılı Kanuna Göre Hazırlanmış Ceza Hukuku-Özel Hükümler*, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

Büker, Seçil; Kıran Ayşe, Televizyon Reklamlarında Kadına Yönelik Şiddet, Alan Yayınları, İstanbul 1999.

Emek, Şeyda, “Almanya’da Mağdurun Ev İçi Şiddete Karşı Korunmasına Dair Kanun Koyucunun Faaliyetleri”, 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, (çev. Aykut Ersan), cilt I, İstanbul 2012.

Gençcan, Ömer Uğur, Türk Medeni Kanununda Kadın ve Çocuk Hakları, AKADER, Ankara 2006.

Hobbes, Thomas, Leviathan, (çev. Semih Lim), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.

Işıқтаç, Yasemin, “Kadın Mağduriyeti Mağdur Olarak Kadının Hukuksal Konumu”, Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi, sy. 15, İstanbul 2006.

Olamendi, Patricia, “Meksika Yasal Düzenlemelerinde Kadına Karşı Şiddet ve Namus Suçları”, 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, (çev. Mahmut Kaplan, Melik Kartal), cilt II, İstanbul 2012.

Öztan, Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Turhan Kitapevi, Ankara 2004.

Sokullu-Akıncı, Füsün, “Şiddetin Normalleştirilmesi Süreci ve Aile İçi Şiddet”, 2. Suç ve Ceza Film Festivali Tebliğler Kitabı, cilt II, İstanbul 2012.

Şener, Ekin Bozkurt, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi, Ankara, 2011.